

Een talenbeleid in elke school

Maart 2021

Pedagogische begeleidingdienst basisonderwijs

---

1 Wat wordt verstaan onder talenbeleid?

De pedagogische begeleidingsdienst van OVSG hanteert de definitie opgenomen in de talennota¹, die een overkoepelende omschrijving van alle aspecten omvat.

“Talenbeleid is een structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen, met het oog op het bevorderen van hun algemene ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten.”

In een school zijn talen op verschillende manieren aanwezig:

- als leergebieden of vakken (ontwikkelingsdoelen en eindtermen);
- als medium voor communicatie in en rond de school;
- als instructietaal voor de andere leergebieden of vakken.

De overkoepelende term voor het beleid dat een school voor de omgang met die talen voert, is **talenbeleid**.

Afhankelijk van de invalshoek onderscheiden we twee grote componenten² van het talenbeleid: **taalbeleid** en **taalvakkenbeleid**. De zorg om de beheersing van het Nederlands en de beheersing van moderne vreemde talen staan in het talenbeleid centraal.

➤ Het **taalbeleid** betreft het beleid inzake het taalgebruik bij de communicatie en de instructie op school:

1. Het gebruik van het Nederlands en andere talen voor de **communicatie** van en met leraren, leerlingen, ouders en omgeving.

2. De dubbele functie van het Nederlands als **instructietaal**: het is zowel middel als doel.

Taalbeleid in dit domein heeft betrekking op alle leergebieden van het basisonderwijs en alle vakken van het secundair onderwijs - zowel de algemene en technische als de kunst- en praktijkvakken.

Het wil de leerkrachten stimuleren:

- de instructietaal Nederlands als didactisch middel in te zetten om de leer- en slaagkansen van de leerlingen te vergroten;
- afspraken te maken rond het benutten van meerdere talen als didactisch kapitaal om de Nederlandse taal te verbeteren;
- complementair met het vak Nederlands, de ontwikkeling van de schoolse taalvaardigheid van de leerlingen te bevorderen, door de toepassing van kennis, vaardigheden, strategieën en methodieken uit de lessen Nederlands.

Taalgericht vakonderwijs is de naam van een didactische aanpak waarin vakdoelen en taaldoelen samen ontwikkeld worden. Het helpt zo de effectiviteit van de vaklessen en van de taalontwikkeling te verhogen. Uitgangspunt is dat talen, leren en denken onlosmakelijk verbonden zijn. De vakinhoud blijft voorop staan, en aan de communicatie over die inhouden via de instructietaal wordt extra aandacht besteed. Taalgericht vakonderwijs³ is te omschrijven als contextrijk onderwijs, vol interactie en met taalsteun.

➤ Het **taalvakkenbeleid** betreft het beleid inzake het werken rond de ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs en het realiseren van de eindtermen.

Het taalvakkenbeleid draagt er toe bij dat zoveel mogelijk leerlingen de doelen in de taalvakken bereiken.

Het gaat om alle talen die aangeboden worden:

1. Nederlands
2. de moderne vreemde talen: Frans, Engels, Duits, Spaans e.a.
3. de klassieke talen: Latijn en Grieks.

---

¹ Onderwijs Vlaanderen. (2007). *Talennota. De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken*.

² Daems, F. (2007). *Talenbeleid, taalbeleid en Nederlands*. Talentweedaagse Gent 26 september 2007.

³ Platform Taalgericht Vakonderwijs <http://www.slo.nl/themas/00100/>

In het basisonderwijs is er bijzondere aandacht voor talensensibilisering en taalinitiatie. In het kleuteronderwijs is er bijzondere aandacht voor de beheersing van de luistervaardigheid bij de 5-jarige kleuters door de afname van een screening en de hieraan gekoppelde maatregelen⁴.

2 Waarom een talenbeleid op school?

Talenbeleid richt zich op specifieke situaties in de scholen. Elk team heeft aandacht voor de rol van talen in de school en in de klas, waarbij het versterken van de positieve relatie tussen talenontwikkeling en het leren centraal staat. Talenbeleid houdt rekening met de veelheid aan (thuis)talen. Respect voor deze talendiversiteit draagt bij tot positieve identiteitsontwikkeling en tot een hogere (leer)motivatie bij de lerende. Talige diversiteit creëert kansen tot het verrijken van kennis en begrip en draagt bij tot meer en beter samenwerken.

Talenbeleid maakt deel uit van het beleid op leerlingenbegeleiding. Voor niet-Nederlandstaligen, meertaligen en eentalig Nederlandstalige leerlingen wordt bewust beleid gevoerd waarbij het leren van het Nederlands en moderne vreemde talen voor alle leerlingen meer kansen tot succes bieden in de schoolloopbaan en later in het leven.

De maatschappij en het onderwijs staan voor uitdagingen :

- 15% van de volwassenen (16 – 65 jaar) kent moeilijkheden met lezen en schrijven en zijn bijgevolg laaggeletterdheid⁵
- 38% van de BSO-leerlingen behaalt aan het eind van hun leerplicht de eindtermen lezen en 39% behaalt de eindtermen voor begrijpend lezen.
- Er zijn grote verschillen tussen de leesvaardigheidsscores van leerlingen met een hoge socio-economische status (SES) en die leerlingen met een lage SES.
- Leerlingen, waaronder veel niet-Nederlandstalige leerlingen, ondervinden veel moeite met het begrijpen en produceren van de schooltaal.
- De leesmotivatie bij 15-jarige jongeren scoort laag.
- De kans op onderwijsachterstand is groter bij leerlingen die hoog scoren op lage SES.

Een hoge mate van geletterdheid kent sociale en economische effecten:

- Meer verdienen (tot 42% meer)
- Een gezonde geest in een gezond lichaam
- Meer zelfvertrouwen en hogere assertiviteit
- Een hoger vertrouwen in de maatschappij

In het regeerakkoord van de Vlaamse regering 2019 – 2024 krijgt de Nederlandse taal de nodige aandacht vanuit het gelijke kansenbeleid en het creëren van hogere slaagkansen inzake geletterdheid, schoolloopbaan en participatie aan werk en maatschappij.

Een effectief talenbeleid dient dus inherent deel uit te maken van **het algemeen beleid** van een school.

3 Wat maakt deel uit van een talenbeleid?

Een effectief talenbeleid vereist maatregelen op school-, klas- en leerlingenniveau die ingebed zijn in het algemene beleid van de school. Dat omvat o.a.

- **het strategische domein:** de visie op taalvaardigheidsonderwijs, de visie op omgaan met meerdere talen in de school en in de klas, de grote beleidsopties en de beleidsprioriteiten in functie van de eigen specifieke situatie, het gebruik van talen in de communicatie van de school met de lokale gemeenschap, ouders, externe organisaties, de buurt...;
- **het onderwijskundige domein:** de afstemming tussen leeftijdsgroepen en onderwijsniveaus, de didactiek, de keuze van leermethodes, de werkvormen, de evaluatieprincipes, het beleid op leerlingenbegeleiding, het inzetten van meertaligheid als didactisch kapitaal, de effectieve aanpak in de klas om te komen tot een goede Nederlandse taalbeheersing, ...;
- **het personeelsbeleid:** de keuze van leraren met bepaalde competenties, de toekenning van opdrachten, professionalisering, teamwerking...;

⁴ Onderwijs.vlaanderen.be. (2021). Screening niveau onderwijstaal bij het begin van de leerplicht en taalintegratietrajecten (gewoon basisonderwijs vanaf het schooljaar 2021-2022).

⁵ Onderwijs.vlaanderen.be (2013). Cijfers over geletterdheid.

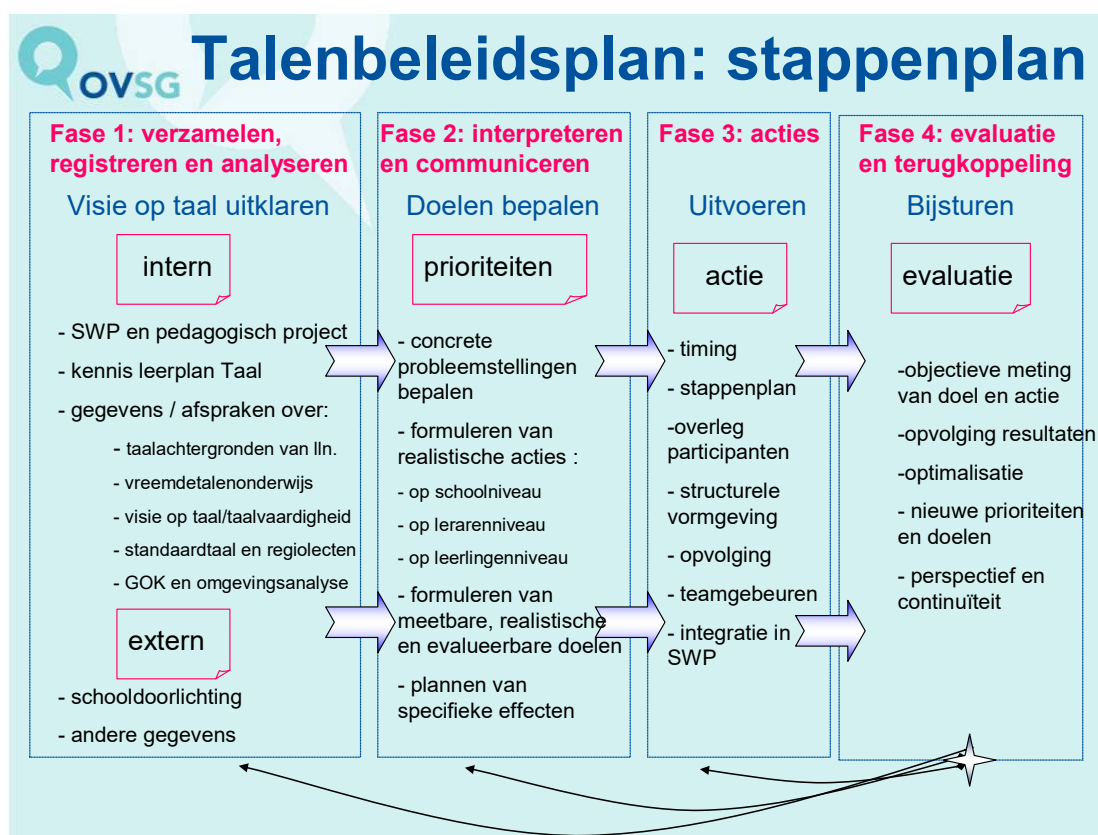
- **het financiële beleid:** aankopen van didactisch materiaal, infrastructuur, werken met tolken, ...;

De graad waarin bovenstaande domeinen van het talenbeleid uitgewerkt worden, is sterk afhankelijk van de **specifieke situatie** en het **pedagogisch project** van de school.

De strategische en de onderwijskundige domeinen zijn de kern van het talenbeleid van de school. Het is immers binnen deze domeinen dat het geheel van acties dient bekeken te worden om het talenonderwijs zo goed mogelijk af te stemmen op de taal- en leerbehoeften van de leerlingen. De eindtermen en leerplannen dienen hier het referentiekader te vormen waartegen onderwijsleersituaties worden opgezet die zo efficiënt mogelijk gericht zijn op het kennen en kunnen van de leerlingen. Binnen dit strategische en onderwijskundige domein dient de school ook na te denken om taalleerlijnen uit te bouwen, zodat een verticale samenhang in het curriculum kan worden gegarandeerd doorheen de verschillende leerjaren voor de verschillende talen.

4 Hoe werken aan een talenbeleid?

Werken aan een talenbeleid is via de kwaliteitscirkel werken aan integrale kwaliteitszorg.

5 Wat met het talenbeleidsplan?

Uit wat hiervoor beschreven is, kunnen we besluiten dat scholen best een bewust talenbeleid voeren, net zoals ze een beleid voeren over gezondheid, ICT, leerlingenbegeleiding... . **We adviseren dus aan de scholen om na te denken over de verschillende domeinen, zoals hierboven omschreven, van hun talensituatie op school en daarover de nodige afspraken vast te leggen in hun schoolwerkplan.** De strategische en de onderwijskundige domeinen vereisen hierbij speciale aandacht. Vereist de beginsituatieanalyse een diepgaandere aandacht voor de talendiversiteit, dan kan de school van haar talenbeleid een prioriteit maken die uitgebreide neerslag vindt in **een uitgewerkt talenbeleidsplan.**

6 Besluit

Elke school dient een talenbeleid te voeren, ingebed in de specifieke context van de school. Talendiversiteit is een gegeven in steeds meer scholen. Het is dus belangrijk dat de school de diversiteit weet te omarmen en positief benut. Dit vraagt gelijkgerichte visie en effectieve onderwijskundige aanpak.

Al naar gelang de context en de prioriteit die de school aan haar talenbeleid geeft, kan talenbeleid evolueren van enkele afspraken in het schoolwerkplan tot een in detail uitgeschreven plan over de verschillende domeinen van het talenbeleid.

De schema's in bijlagen bij deze tekst helpen de scholen om een talenbeleid bespreekbaar te maken en eventuele prioriteiten op te nemen in een talenbeleidsplan, waarbij doelen en acties uitgezet worden in tijd en middelen.

**TAALBELEID
(taal in onderwijs) (geen ET)**

**TAALVAKKENBELEID
(onderwijs in taal) (ET)**

schrift. en mond. communicatie

instructietaal als middel en doel

Nederlands

Frans (of andere in SO)

**STRATEGISCH
(visie, beleid,
prioriteiten,...)**

**ONDERWIJSKUNDIG
(methodiek, didactiek,
werkvormen, evalueren,
zorgbeleid, kennis van
eindtermen en leerplan,
preventie & remediëren,
keuze van een methode,
...)**

**PERSONEELSBELEID
(toekenning van op-
drachten, aanwenden
van interne expertise,
nascholing en
professionalisering,
werkgroepen,
teamwerking,...)**

**FINANCIEEL BELEID
(aankopen van didactisch
materiaal, ...)**

HET TALENBELEID IN DE PRAKTIJK

Geef concrete voorbeelden bij de vier domeinen. Denk aan de drie mogelijke niveaus : school, klas en leerlingen.

strategisch domein	
onderwijskundig domein	
personeelsbeleid	
financieel beleid	

Bijlage 3: Talenbeleid... een kader om over het talenbeleid van je school te reflecteren

TALENBELEID	
TAALBELEID	TAALVAKKENBELEID
<p>1. De <u>communicatie</u> van en met leraren, leerlingen, ouders en omgeving.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier afspraken/initiatieven op die de school neemt in verband met communicatie. Enkele voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>inzetten van 'erkende' tolken bij gesprekken met ouders;</i> • <i>kind als tolk in gesprek met ouders (?);</i> • <i>afspraken op de speelplaats i.v.m. taalgebruik;</i> • <i>taalgebruik leraren naar kinderen toe;</i> • <i>gebruik van pictogrammen in nieuwsbrieven;</i> • <i>taalgebruik in brieven naar ouders;</i> • <i>Nederlands als omgangstaal;</i> <p>2. Hoe besteden we aandacht aan het <u>Nederlands tijdens andere vakken</u>? Hoe benutten we de rijkdom van de <u>andere talen</u>? We denken hierbij bijvoorbeeld aan het gebruik van instructietaal én het toepassen van kennis, vaardigheden, strategieën en methodieken uit de lessen Nederlands tijdens andere vakken.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier afspraken/initiatieven op die de school neemt in verband met Nederlands tijdens de andere vakken. Enkele voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>afspraken rond instructietaal in de school;</i> • <i>afspraken rond het talenaanbod in de kleuterschool;</i> • <i>specifieke instructie voor Nederlandse taalleerders;</i> • <i>toepassen van (taal)strategieën (bv. voorkennis activeren voor het lezen van een tekst W.O., moeilijke begrippen verklaren, woordkennis = kennis van de wereld, ...)</i> <p>3. Hoe <u>professionaliseren</u> we de talencompetenties van het team?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Benoem professionaliseringsinitiatieven in kader van talenonderwijs.</i> <p>4. Welke <u>financiële middelen</u> zijn noodzakelijk voor het voeren van dit beleid?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Noteer wat de school zal uitgeven aan materialen, professionalisering, tolken e.a.</i> 	<p>Taalvakkenbeleid gaat over het realiseren van de eindtermen voor talen.</p> <p>Het taalvakkenbeleid wil ertoe bijdragen dat zoveel mogelijk leerlingen de doelen in de taalvakken/leergebieden taal bereiken.</p> <p>1. Nederlands</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier op met welke methode(s) de school aan de slag gaat. Noteer eveneens schoolspecifieke afspraken. (bv. gebruik algoritmen, strategieën, afwijkingen t.o.v. leerplan, ...)</i> <p>2. moderne vreemde talen</p> <p>Frans in het BaO + andere in het SO</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier op met welke taalmethodes en/of methodieken de school aan de slag gaat. Noteer de schoolspecifieke invulling hiervan.</i> <p>Initiatieven rond talensensibilisering of taalinitiatie</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier op welke activiteiten in de school worden genomen in verband met 'andere talen' voor de derde graad. (BHG= vanaf eerste leerjaar mogelijk)</i> <p>3. Anderstalige nieuwkomers</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier op welke methodes en/of methodieken de school hanteert om aan de slag te gaan met anderstalige nieuwkomers.</i> <p>Denk ook aan het evalueren en breng in kaart</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Lijst hier afspraken/initiatieven op in verband met het meten van taalvaardigheid. Enkele voorbeelden: taalvaardigheidstoetsen, leerlingvolgsysteem Nederlands, ...</i> ➤ <i>Welke acties worden ondernomen om de effecten van taalbeleid te verhogen?</i>